

ACC. N:R M. 16480:1-40.

Landskap: Skåne Upptecknare: Algot Ljungqvist, Mårps
Härad: Berättare: John Wikander, Kongsät. 76, Lund
Socken: Lunds stad Berättarens yrke: f. d. målarenmästare
Uppteckningsår: 1965 Född år 1894 i Lund

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Stadtstraditionen I s. 1-40.

LUF 126

Skriv endast på denna sida.

28.

Wilander.

f. 94

Excerpt

FOLKLIVSARKIVET

Batthe family

FINNGATAN 8

Lenzbrandt

LUND

40 m s

M. 16480.

Ifylles av uppgiftslämnaren

Berättarens namn: John Emil Wikander
" födelseår: 1894
" födelseort: Lund
" yrke: Målare (Föreståndare för måleriverkstad)

Makes/makas namn: Maria Gustava, f. Strandberg
" födelseår: 1890
" uppväxtort: Sävar socken i Österbottens län
" yrke: Hemmafru

Faders namn: Nils Cristensson - Wikander (taget namn)
" födelseår: 1863
" uppväxtort: Kornheddinge (Bara härad)
" yrke i staden: Målare
" yrke före ev. inflyttning till staden: I föräldrarnas lantbruk (14 år vid inflyttningen)

Moders namn: Emma, f. Nilsson
" födelseår: 1870
" uppväxtort: Hjerup (utanför Lund)
" yrke i staden: Handsksömmerska
" yrke före ev. inflyttning till staden: Arbetat i föräldrarnas lantbruk

Farföräldrars yrke: Lantbrukare
Morföräldrars yrke: Lantbrukare
Antal syskon: Endast en broder

Beträffande avsnitten i denna uppteckning rörande
Hundramannaföreningen Nr 2 samt Lunds Målarefack-
förening har upptecknaren själv hämtat en stor del
av sakuppgifterna ur handlingar, som berättaren har
i sin ägo och som han inte vill lämna ifrån sig utan
i första hand överlämna till barn eller barnbarn.

28.

ACC. N:R M. 16480:7

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Min far var målare liksom jag. Han dog när jag var endast 4 år gammal. Far arbetade som lärning hos en målarmästare Björkander. Den 1 juli 1881 erhöll far gesällbok och gesällbrev. Båda dessa originalhandlingar finns i min ägo. Som målargesäll fortsatte min far att arbeta hos målarmästare Björkander i Lund till i september 1882. Till i juli 1884 arbetade far sedan hos en målarmästare Olof Hoffer i Lund. Fram till sin död 1898 arbetade han hos två andra målarmästare i Lund, O.E. Olsson och B. Bengtsson. Om tiden vet jag ingenting. Hur dags arbetet började eller slutade känner jag inte till. Arbetet kunde i regel endast utföras i dagsljus och arbetsdagens längd var beroende av årstiden. Arbetet var också säsongbetonat. Min far utförde olika måleriarbeten. Han räknades som en duktig träimitatör och utförde en hel del sådana arbeten. Det har hänt sedan jag kom i samma yrke att jag har träffat på arbeten, som han utfört. Min far höll sig inte själv med arbetsredskap. Hur stor lönen var och hur den räckte till för familjen känner jag inte till. Några naturaförmåner hade han inte. Min far kom i god kontakt med sina arbetsgivare och tyckte bra om dessa. Något om arbetsfester känner jag inte till. De två senaste arbetsgivarna visade stort intresse för fars privatliv. Under fars 2-åriga sjukdomstid hälsade de ofta på och kom med uppmuntran. Om gåvor i någon form förekom vid speciella tillfällen känner jag inte till. Jag var för liten för att komma ihåg detta. På fritiden höll far ihop med några av sina arbetskamrater genom ömsesidiga familjebesök. Far var ganska aktiv i målarnas fackförening. Hans fritid upptogs mycket av annat föreningsarbete. Bl.a. annat var han ordförande i en sjuk- och begravningskassa, kallad Hundramannaföreningen n:r 2 i Lund. Far var också elev på Tekniska afton-

ACC. N:R M. 16480:2.

skolan i Lund. Jag har i min ägo en bok om konsthantverk, som far fick som premie vid kursens slut 1890. Om far hade tillfälligt arbete vissa tider på året vet jag inte. Mor hade inget arbete utom hemmet. Efter fars död hade hon hemarbete. Hon sydde handskar för Melanders och Nordströms i Lund. Arbetstiden var mycket lång. Hon fick betalt efter antal handskar hon sydde. Maskin och nålar fick hon hålla sig själv med. Matlagningen sköttes mest av min mormor, som bodde hos oss. Städningen fick jag och min bror hjälpa till med. Barnhem fanns i närheten men anlätades inte. Hemarbetet var nödvändigt för hennes och de två barnens uppehälle. Hon verkade alltid intresserad av sitt arbete och klagade aldrig. Vi barn fick i 7-års åldern börja med försäljning och utbärning av tidningar. Detta arbete pågick ungefär mellan kl. 16 och 19. Vi fick, om jag inte minns fel, 20 öre per försålt exemplar. Det var tidningen Arbetet vi sålde. Svaret blev ofta, då vi bjöd ut tidningen, att "arbete det har vi mer än nog av, så det behöver vi inte köpa". När det blev en plats ledig som utbärare av tidningen tog man mer än gärna den platsen och fick en månadslön på 10:- i månaden. Pengarna vi tjänade på detta sätt tog mor hand om. Varje gång fick vi behålla 10 öre att gå på bio för. Det kostade 10 öre att sitta längst fram. Jag kommer ihåg att vi tidningsgrabbar en gång begärde löneförhöjning. Expeditören svarade då, att vi borde sammankalla stans alla tidningsbud och gemensamt och enhälligt framföra våra krav. Det var inte lätt att få alla med på det. Särskilt fanns en del gummor som sålde Folkets tidning. De var inte lätta att komma till tals med. Till slut lyckades vi få de flesta samlade till Folkets hus. Expeditören skulle komma och leda mötet men han kom aldrig.

2
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND
—

ACC. N:R M. 16480:3.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Det var inte särskilt roligt för oss pojkar som varit ledare för det hela. Särskilt gummorna var arga och trodde vi bara hade drivit med dem. När jag hade slutat folkskolan måste jag söka heltidsarbete och blev springpojke i Gustav Nilssons hatt- och mössaffär. Platsen hade varit utannonserad. Jag fick inga pengar i lön men mat och kläder. Lönen för springpojkar var annars på den tiden 3 kronor i veckan. Arbetstiden var från kl. 7 på morgonen till kl. 20 på kvällen. Jag gick och läste för prästen under tiden jag var där. Vi fick undervisningen mellan kl. 19 och 21 två eller tre kvällar i veckan på Vårfruskolan. Eftersom vi inte kunde äta kvällsmålet på min arbetsplats så tidigt som kl. 19, måste jag ha ett smörgåspaket med mig. Det åt jag i all hast innan prästen kom. Min plats i skolsalen var alldeles intill den stora järnkaminen. Efter dagens arbete samt det nyss intagna smörgåspaketet var det sedan inte lätt att hålla sig vaken där i den starka värmen. Jag satt mest och halvsov. Efter en tid kom prästen underfund med detta och jag måste flytta fram på första bänken. Jag var enbart tacksam för detta. Helt utan pengar blev jag dock inte på den här springpojksplatsen. Det blev drickspengar då och då. Särskilt Valborgsmässoafton blev det mycket pengar. Efter telefonbeställningar från olika restauranger fick jag åka dit med hela lådor nya, vita studentmössor för försäljning. Det var lönsamt att sälja studentmössor den dagen. Så hade jag en extrainkomst som inkasserare av gamla obetalda räkningar. Jag skulle få 25 öre för varje räkning jag fick pengar på. Det var inte så givande och inte heller så roligt som att sälja studentmössor. Jag stannade i mössaffären tills jag kom i målarlära. Ett bevis på min gamle arbetsgivares godhet (mössmakaren) var att han ville jag

ACC. N:R M. 16480: 4

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

skulle komma dit och äta på kvällarna, trots att jag hade slutat min anställning hos honom. Jag gjorde det också. Min gamle arbetsgivare var mycket intresserad av vad jag använde drickspengarna till. Kontant lön hade jag ju ingen. Jag svarade alltid att jag satte pengarna på banken, vilket han tycktes uppskatta. Det gjorde jag också som regel. Jag samlade 10 och 25 öringarna i en plåtask, som jag höll gömd i vedkällaren. ----

Jag är född och uppvuxen i fastigheten Korsgatan 7 b, som jag nu äger och bebor. Huset var då som nu ett envåningshus alldeles intill gatan. I markplanet fanns fyra tvårumslägenheter med ett litet kök till varje lägenhet. På vinden fanns tre vindskupor och två gavelrum. Till värjedvindsrūmhörde ett litet utrymme, kallat vindskontor och som användes dels som kök och dels som bränsleupplag m.m. Huset byggdes 1875 av en byggmästare vid namn C. Dyberg. Mina morföräldrar köpte det av honom 1877. Två vindsrūm har sammanslagits till ett. Åt gatusidan ersattes därmed två vindskupor av en stor mitt på taket. På vardera sidan om denna större vindskupa har tillkommit en ny mindre kupa, en till vardera gavelrummet, som tidigare haft gavelfönster åt norr resp. söder. De nya rummen har liksom tillhörande vindskontor fått raka väggar. Vindskontoren har fått särskilda fönster, skafferier, skåpinredning, gas och vatten och räknas nu som kokvrår. Dessa ändringar blev klara 1961. Sedan 1954 finns i bottenvåningen endast två lägenheter mot tidigare fyra. Sålunda finns där en trerūmslägenhet med tambur och badrum samt en tvårumslägenhet, vilken har gemensamt tvättrum med lägenheten i vindsvåningen. Alla lägenheterna har lokalvärmeledning. Det har blivit en ny trappa av sten från trädgårdssidan upp till vindsvåningen. Tidigare fanns en trätrappa

ACC. N:R M. 16480:5

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

från gatusidan. Mot gatusidan och längst till vänster har också tillkommit ett bilgarage i fastigheten genom att en tvårumslägenhet har slopats. Omkring 1910 bodde här i huset minst 23 personer. Flera familjer brukade dock hyra ut rummet mot gatan till studerande eller ogifta hantverkare. På så sätt blev antalet boende här ännu större. Nu bor här 9 personer i huset. Hur stor hyran var då i början på 1900-talet vet jag inte med säkerhet. Jag tror den var 150:- per år för en tvårumslägenhet i bottenvåningen. För vindsrummen var hyran 5:- å 6:- per månad. Förhållandet mellan värd och hyresgäster var mycket gott. Alla hjälpte varandra, då så behövdes eller något fattades. När någon tvättade t.ex. brukade mor tillfrågas, om hon hade något som behövde tvättas, ett förkläde eller annat. Vi hade två rum, gårdsrummet och gaturummet. Gäster mottogs i gaturummet. Båda rummen användes som sovplatser. Möblerna hade delvis gått i arv och delvis köpts nya. Mina morföräldrar hade en chiffonjé i björk med tre lådor nederst. Ovanför lådorna fanns en nedfällbar klaff och ovanför denna en mindre låda. På båda sidor om klaffen fanns grönbetsade pelare. När klaffen var nedfälld, fanns där i mitten en liten dörr samt ovanför och på sidorna om denna fanns ett flertal smälådor med infällningar av andra träslag. Mig ovetandes och till min stora besvikelse såldes denna chiffonjé 1918 till en antikvitetshandlare från Stockholm. Mor och mormor försvarade sig med att den var så svår att flytta, när de skulle städa. Vi hade ett tobaksskrin i samma träslag och med inläggningar. Antikvitetshandlaren bjöd 5:- för det. Mormor tyckte det var för litet och sålde det inte. Jag har nu skrinet i min ägo. Jag har även kvar en byrå från gamla hemmet. Den har tre lådor. De två lådorna har en snidad försänkning i

ACC. N:R M. 16480:6.

6
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND
—

träet på framsidan, den tredje en snidad upphöjning i symmetri med försänk-
ningarna. Vi hade ett s.k. drängskåp med två dörrar. Innanför dörrarna
fanns en nedfällbar klaff. På denna serverades antagligen supen. Där fanns
ett fack för brännvinsflaskan. Ovanför och på sidorna om klaffen fanns lådor.
Överst i skåpet fanns en hylla med insågade fack att hänga skedar i. Detta
skåp finns nu hos en gift dotter i Storängen. På golven fanns hemvävda mattor.
På väggarna hängde dels fotografiförstoringar av mina morföräldrar samt av
min far och dels ett par färgtryck, föreställande jungfru Maria. Jag har
tavlorna kvar och de hänger fortfarande på väggen. Vi brukade aldrig sanda
golven. Jag känner inte heller till någon annan som gjorde det. Sängkläder-
na utgjordes av fjäderdynor, lakan, filter och sticktäckan. Mormor stickade
själv våra täcken. I båda rummen fanns kakelugnar. Som regel fanns ytter-
ligare en järnkamin i gårdsrummet och som man eldade med kol i vid stark kyla.
Vid högtidliga tillfällen eldades med ved i gaturummets kakelugn. Köksspisen
var en vanlig järnspis, som man kunde baka i. Belysningen utgjordes av bords-
lampor i de båda rummen och i köket av en vägglampa. Alla var fotogenlampor.
På grund av mors hemarbete var belysningen tänd hela dagen. --- Mjölk och
kaffe drack vi varje dag. Jag själv ville inte ha annat än skummjölk. Kött-
soppa, örter och fläsk samt bruna bönor var ofta återkommande rätter. Dessa
rätter koktes eller tillagades i så stora portioner att de räckte i flera
dagar. Vi barn tyckte om bruna bönor men soppor var vi inte särskilt för-
tjusta i. Hästbiff och lever hade vi rätt ofta och var omtyckta rätter.
En gång när vi just satt och åt hästbiff kom en kvinnlig släkting från lan-
det på besök. Hon tillfrågades om hon ville äta med oss och det ville hon.

ACC. N:R M. 16480:2.

Hon tyckte det var mycket gott men blev väldigt förfärad, då hon efteråt fick veta att hon hade ätit hästkött. Det hade hon aldrig ätit tidigare och trodde inte det dög att äta. Samma inställning hade alla våra bekanta från landet. En äldre gumma, också hon från landet, åt aldrig hönskött. Många undrade över detta men hon talade aldrig om varför. De vanligaste fisk-sorterna i vårt hushåll var sill, spätta och ål. Jag och min bror tyckte bäst om kokt ål. Därefter tyckte vi bäst om spätta, kokt eller stekt. Grönsaker användes inte så mycket, nästan endast till soppor. Grönsakssoppa kokades i stora mängder för att räcka i minst tre dagar. Vi var inte glada för det. Som tur var serverades inte soppa tre dagar i följd utan man kunde äta upp sig medlännat i mellandagarna. Tomater åt jag första gången 1907, kanske var det 1908. De skulle ätas med salt och peppar men jag blev inte särskilt överväldigad. Först 1917 lärde jag mig tycka om tomater fast utan kryddor. Det var i Köpenhamn, där jag arbetade en sommar. I mitt eget hem har vi använt mycket tomater. I min barndom förekom apelsiner åtminstone vid julen. Vi brukade doppa dem i socker. Något större inköp av livsmedel skedde i affär. Mjölk och småsaker köptes i hökerier. Kött köptes på torget så länge det fanns köttvagnar där. Matbröd inköptes från en kooperativ förening som kallades Ringen. Senare blev namnet på den Lunds Arbetares Bageriförening. De körde omkring på gatorna och sålde bröd från en vagn som drogs av häst. Försäljaren kom in på gården och ringde med en klocka. Vi visste då vad saken gällde och kunde gå ut och handla från vagnen. Nej, färdiglagad mat köptes aldrig i vår familj. Vetebröd och kakor bakades hemma, ibland också rågbröd. Bakugn fanns inte utan baket skedde i köksspisen.

7
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

ACC. N:R M. 16480:8.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Öl eller dricka bryggdes inte i mitt hem. Under första världskriget hade vi några höns för eget bruk. Hönshuset inreddes i en uthusbyggnad av trä. De utfodrades med matavfall från samtliga boende i huset. Säd köpte vi av bekanta lantbrukare. En trädgård hade vi på tomten, fast dock en liten sådan. Vi odlade tidig potatis och jordgubbar huvudsakligen samt något purjo och persilja i ett hörn. Vanligast var att maten kokades. Kaffebönor maldes i en handkvarn. Kryddor stöttes i en mortel. Av lingon koktes omkring 20 liter varje år. Omkring 10 tjog ägg lades i vattenglas. Ganska mycket sill blevad och saltad. En halv gris inköptes varje år. En del av fläsket rökades, en del saltades. Fläsket förvarades i källaren under huset. Nedgång till källaren hade vi genom en lucka i köksgolvet. Potatis köpte vi omkring 5 hl. på hösten. Den förvarades dels i en stuka i trädgården och dels i källaren. Någon form av svält förekom inte i vår familj. Den var ju heller inte så stor. Vi var endast två barn och både mor och mormor hjälpte till med försörjningen. Ransoneringen under första världskriget klarade vi ganska hyggligt även om ransoneringen var ojämn. Jag hade då plats ett par år på gods och herrgårdar. På ett ställe kunde vi få mjölk och potatis så mycket vi ville ha. Bröd, kött och smör kunde vi inte få mer än ransonen var i stan. Vid ett tillfälle var jag utan smör i tre månader. Det berodde mest på att mejeriet inte sålde mindre kvantitet än ett halvt kilo. På ett annat ställe fick vi förutom mjölk och potatis hur mycket smör som helst. Kött var det däremot ont om. När affärerna på orten fick hem kött, kunde vi få köpa ett kilo per person. Vi gick dock från den ena affären till den andra och fick ett kilo i varje. När vi så reste hem till Lund över helgerna, hade vi efterlängtat förning med oss.

ACC. N:R M. 16480:7

Det var rätt spännande med de där matresorna. När vi skulle resa hem till Lund, måste vi byta tåg i Eslöv. Vi fick där vänta på tåget i två timmar. Våra matpaket vågade vi inte lämna in på resgodsförvaringen. Det försvann så många där, sades det. I stället gjorde vi så, att vi kletade ner våra väskor med lera och slängde dem under en bänk på perrongen. Där fick de sedan ligga orörda medan vi gick ut på stan. För att dryga ut bränslet brukade vi ta en kvällspromenad i stadsparken och plocka upp nedfallna kastanjer. Det var ett utmärkt bränsle. Min mor och mormor hade flyttat in från landet. Kosthållet var nog i stort sett detsamma där. Det enda man hörde i den vägen var, att här i stan får man köpa allting. På landet hade vi allting själva. Vi hade tre måltider om dagen, frukost, middag och kvällsmat. Frukosten var mellan kl. 6 och 7. Oftast var det salt sill eller stekt kallt fläsk med potatis och kaffe efteråt. Middagen var kl. 12. Kvällsmålet var beroende på arbetsförhållandena. Då vi var tidningsbud, kunde vi inte äta förrän efter kl. 19 på kvällen. Alla familjemedlemmarna brukade äta på en gång, om så var möjligt. På söndagarna var det alltid något extra. Vanligen var det en stek av något slag samt efterrätt av frukt eller av bärinkokningarna. Jag hade i flera år, då arbetsplatsen var rätt långt från hemmet, en matsäck med mig. Den bestod av fyra smörgåsar, två grova och två fina samt en halv liter mjölk. Jag åt frukost innan jag åkte hemifrån kl. 6 på morgonen och åt sedan kvällsmat då jag kom hem 12 timmar senare. Jag hade under min springpojkestid mycket bra mat och rikligt med mat hos min arbetsgivare. Från mårtensafton och tio.m. juldagen hade vi stekt anka varje söndag. Hemma brukade vi äta i gårdsrummet både vardag och söndag.

9,
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

ACC. N:R M. 16480:10.

Vid särskilda högtidsdagar eller om det fanns gäster åt vi i gaturummet. Var det många flyttades bord och stolar in från gårdsrummet vid sådana tillfällen så att alla fick sittplats och kunde vara med, även barnen. Barnen fick gärna prata men kanske inte överrösta de äldre. Duk hade vi alltid på bordet. Vaxduk i vardagslag. Uppläggsfaten i vardagslag var emaljerade och tallrikarna av porslin. De förvarades i skåp i köket. Den finare servisen förvarades i ett skänkskåp, där det fanns två lådor för bestick. Kaffekoppar och finare glas förvarades i ett s.k. drängskåp. Serviserna var alla inköpta. Bjudningar med mat förekom vid högtidsdagar. Det dukades då med den bästa servisen. Det var först smörgåsmat med huvudsakligen hemlagat. Sedan var det vanligen en stek och därpå efterrätt. Kaffebjudningar förekom också, då bästa servisen användes. I de flesta fall bjöds på hembakat bröd men vid födelsedagar skulle det alltid vara en köpt vetekrans. De inbjudna gästerna hade ofta en tårta med sig. Var och en som hade gratulerat med tårta skulle ha en bit av den med sig hem. Öl och sprit kom aldrig till användning i vardagslag. När det var gäster kunde de få en sup till maten och en öl att dricka samt efteråt till kaffet ett glas cognac. Vid större festligheter kunde det bli en toddy. Den bestod av cognac och varmt vatten med sockerbitar i. -- Min mor och mormor hade vanligen till vardags en blus och en fotsid kjol samt ett hemvävt förkläde. På huvudet hade de schallett, på fötterna ganska grova skor eller trätofflor. Min bror och jag hade knäbyxor och någon slags kolt eller jacka, hemmastickade strumpor samt trätofflor. vår högtidsklädsel var sjömanskostym. Mor och mormors finkläder var i regel mörka med vit spets omkring halsen och en bit ner på bröstet. De bar svart silkes-

10
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

ACC. N:R M. 16480: //

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

schalett på huvudet. De bar lång mörk kappa och ibland utanpå denna en stor schal. Mor sydde huvudsakligen kläderna själv, både till sig själv och till oss andra. När vi pojkar sedan blev så stora att vi fick riktig kostym, då var det en skräddare i Knästorp som sydde åt oss. Det var rätt lång väg att gå efter arbetstidens slut för att prova. Det var tre provningar innan en kostym blev färdig. Jag minns en gång, när jag dit för att prova, att det var så mörkt att man inte kunde se diken. Man fick gå mitt på vägen i de vattenfyllda hjulspåren. När man kände vattenskalpet runt benen, då visste man att man var rätt. Symaskin hade vi i mitt hem. Vi pojkar gick med trätofflor både vinter och sommar. De inköptes eller ombottnades hos en toffel- och träskomakare. Läder skor hade vi vid vissa tillfällen. De sulades hos hemmaskomakaren. Sådana fanns i vart och vartannat hus. Mössorna var i regel endast en rund sak med raka kanter som mor själv sydde. Till konfirmationen blev det en köpemössa med skärm framtill. Strax efter skulle man ha kubb, ett tillfälle man med viss längtan såg fram emot. Till min stora sorg kunde jag inte använda kubb, därför att min huvudform var alltför äggformad. Jag gick till min gamle arbetsgivare, hattmakaren, och undrade om han inte kunde ändra min fars gamla höga silkeshatt. Med mycken möda och stort besvär lyckades han också med detta någorlunda. När jag hämtade hatten kunde hattmakaren försäkra mig, att jag säkert skulle få behålla den ifred. Män och kvinnor i vår samhällsgrupp var klädda ungefär på samma sätt. Den första tanken var att man skulle hålla sig hel och ren. Borgarnas kläder var som regel av bättre kvalitet och modernare snitt. Deras klädsel var också mera omväxlande. Det var lätt att genom klädseln avgöra vem som hörde till ar-

ACC. N:R M. 16480:12.

12
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

betarklassen eller borgarklassen. Lantborna hade i regel kraftigare, oftast hemvävt tyg i kläderna. När de kom till stan hade de en mössa, som gick att fälla ner för öronen. Sommartid var mössan mera elegant och hade en blank skärm framtill. Stora vidbrättade hattar och en röd rosett om halsen var en typisk klädsel för en ungsocialist. -- Vi kallade våra föräldrar far och mor. Samma sak när vi talade om dem med kamrater. Jag sa alltid du till både far, mor och mormor. Min mor sa alltid mor och far till sina föräldrar, aldrig du. Vi sa fabror och faster till släktingar och nära bekanta. På landet sa tjänarna mor till sin matmor, t.ex. mor Lars-Lars. Till husbonden sa de Lars Larsson. När mor talade om far med andra använde hon efternamnet. Inom familjen sa hon far eller förnamnet. Efter morfars död bodde mormor och vi tillsammans. Mormor svarade till stor del för matlagningen men hjälpte också till med sömnad och lagning. Det var mor som skötte om oss som spädbarn. Vi hade ingen barnvagn. Far fick oftast bära mig, då vi var ute på promenader. Far dog ju så tidigt. Mor och mormor svarade för vår uppfostran. Var vi olydiga kunde vi få en dask i stjärten. Jag kommer inte ihåg att vi blev skrämda med något, varken polis eller annat. Jag hörde ofta hur en del familjer, som bodde i gården, skrämda sina barn med sotaren eller Lumpalars. Lumpalars var en gammal gubbe som bodde i Hospitalsgatan och som körde omkring i stan och köpte upp lump. Han var mycket ful och ovårdad och kunde nästan skrämma även vuxna men var en snäll gammal man. Han tog mig i försvar en gång. Som liten ville jag inte dricka oskummad mjölk. Det skulle vara separerad mjölk. Det var en massa övertalningsförsök att jag skulle sluta upp med sådana dumheter. Lumpalars kom vid ett sådant tillfälle, då diskussionen

ACC. N:R M. 46480:13.

13
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

om mjölken var rätt kraftig. När han fick klart för sig vad det hela rörde sig om sa han: Pågen har rätt. Låt honom dricka separerad mjölk. Jag har varit på mejeri och sett hur mycket skräp det finns i mjölken. Nu slipper han få det i sig. Mor och mormor brukade arbeta även på kvällarna. Vi barn hade ju läxläsningen på kvällarna under skoltiden. Ibland brukade mor, när hon hade en ledig stund, läsa högt för oss barn ur biblisk historien. Det var väldigt spännande, tyckte jag. Jag bad henne ofta läsa för mig. Det var innan jag själv kunde läsa. Mormor hade fyra systrar i stan. De bodde i SSjälbogatan, Skomakaregatan, Bankgatan samt en här i vårt hus vid Korsgatan. Alla var gifta. De gick till varandra då och då, mest för kaffedrickning och prat om gamla tider. Vi hade inga släktingar på landet. Vi hade dock flera bekanta familjer där som vi umgicks med och ofta besökte. I den ena familjen var vi nästan alltid vid de större högtiderna. Bekantskapen hade uppkommit genom mormor från första början. Mormor drev hökeri här i fastigheten och sålde då bl.a. ägg. Hon fick äggen från en familj i Vallby, en lantbrukarefamilj. Frun där gick hit till Lund och sålde sina ägg till mormor. Familjen i Vallby hade barn i samma ålder som mina föräldrar. En dotter blev gift och bodde en tid med sin man här i vårt hus (mormors hus på den tiden). Mannen arbetade då som timmerman här i stan. Efter något år arrenderade han ett lantbruk i Kyrkheddinge. Det var hos denna familj i Kyrkheddinge vi sedan umgicks så mycket. Bekantskapen fortsätter ännu i tredje generationen. Vi var ju i samma ålder. Kyrkheddingefamiljens minsta flicka brukade vistas hos oss i Lund under den bråda skördetiden samt vid sjukdom, då läkare behövde anlitas flera gånger. När hon blev större bodde

ACC. N:R M. 16480:14

14
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

hon hos oss medan hon genomgick någon utbildningskurs i matlagning och sömnad. Någon ersättning för sådana tjänster var det aldrig tal om. Det var väntjänster. Det var en skön avkoppling för mor, som blev änka innan 30 år, samt för oss barn att få komma ut på landet då och då. Det var alltid en stor upplevelse också, detta att få åka efter häst och vagn och själv få hålla i tömmarna eller att få flytta korna ute på betet. Kyrkheddingefamiljen hade fyra barn i vår ålder. Där fanns tre granngårdar, vars familjer vi på detta sätt också blev bekanta med och umgicks med. I alla gårdarna fanns barn i vår ålder. Vi fick vara med på barn- och ungdomsbjudningar samt stora gillan med mycken mat och god mat. Då var det oftast musik och dans tills det var tid för första utfordringen av djuren på morgonen. -- Far brukade ofta vara tillsammans med sina kamrater, mycket på grund av sitt föreningsintresse. De träffades ibland i föreningslokaler, ibland i hemmen. Mor hade innan hon blev gift mycket umgänge med kusiner, som bodde här i stan. Hon hade också ett flertal väninnor från denna stadsdelen. De hyrde ibland häst och vagn och åkte ut till dansställen på landet. Mor umgicks allra mest med flicka här från Korsgatan. Hennes föräldrar hade mjölkaffär i eget hus. De träffades mest varje dag. I början av 1900-talet kom en farbror till henne hem på besök från Australien. Han hade inte låtit höra av sig på många år och alla trodde han var död. Det hade lyckats bra för honom i Australien. Han hade egen farm därute. Han bjöd mors väninna på en resa först till Amerika för att hälsa på släktingar och sedan något år efteråt på en resa till honom i Australien. Hon reste och var borta något år. Föräldrarnas närmaste gemensamma umgängesvänner var de tidigare om-

ACC. N:R M. 16480:15.

15
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

talade lantbrukarfamiljerna i Kyrkheddinge samt ett par arbetskamratfamiljer till far. Oftast var det sammankomster med kaffe men ibland blev det också mat. Familjerna här i huset vid Korsgatan hade alltid kaffebjudning för varandra vid födelsedagar. Enbart barnbjudningar förekom inte. Jag minns inga i varje fall. Föräldrarna var alltid med. Våra egna barn har ofta haft barnkalas vid jultiden och vid födelsedagar. Detta alltså på 20-talet. Med en familj, som snart har bott här i huset i 36 år, har vi varit mycket tillsammans. Många kvällar har vi träffats för att spela kort sedan barnen lagt sig och somnat. Min fru som är norrländska längtade alltid efter snö på vintern. När det fanns snö, brukade vi gärna ge oss ut och åka sparkstötting, särskilt i stadsparken, för så där en 25 eller 30 år sedan. Vi har också gärna min fru och jag brukat följa med en bekant familj ned till trakten av Holmeja för att plocka björnbär och ströva omkring i den orörda terrängen runt Yddingesjön. Det har mest varit under senare år, då vi kunnat åka bil dit. Under min barndom brukade min mor och vi två bröder ibland bli bjudna på utflykter av lantbrukarfamiljerna i Kyrkheddinge. Det var efter häst och vagn vi då åkte. En gång åkte vi ända till Rydsgård, en tur som varade i flera dagar. Sådana utflykter gjordes också till Fågelsång, den lilla natursköna platsen utanför Södra Sandby. Vi har varit där många gånger som både barn och vuxna. Vi har gjort utflykter till Bjarred med tåg min fru och jag och även med barnen, när de var små. Min bror och jag brukade gå på bio ganska tidigt och vi försökte alltid vara med när det var cirkus i stan. Cirkus brukade hållas i gamla ridhuset, där auktionskammaren nu finns. I min ungdom gick vi ofta på teater i Folkets hus. Det var amatör-

ACC. N:R M. 16480: /6.

16
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

teater som förekom där. Till Folkets park gick vi också ibland på måndags-
eftermiddagarna med våra barn, när de var små. Särskilt min fru brukade
gå dit med barnen och ha kaffekorg med sig. När jag hade slutat arbetet för
dagen cyklade också jag dit. Vi drack kaffe tillsammans och hade det skönt
en stund i gröngräset. I Folkets park brukade förekomma bl.a. barntävlingar
på måndagseftermiddagarna på den tiden. Skridskoåkning förekom på idrotts-
platsen, när jag var barn. Jag minns ett par lundabor, som var mycket
skickliga i skridskoåkning. De åkte i par och var mycket populära och upp-
skattade. I Stadsparken kunde man också efter 1907 åka skridskor på dammen
där. Särskilt efter 1910 och några år framåt gick vi dit på kvällarna efter
kl. 21 sedan aftonskolan slutat. Det var där jag träffade och blev närmare
bekant med min blivande fru. Före 1907 var det åker på stadsparksområdet.
Vi brukade då vara där och släppa upp pappersdrakar på hösten sedan skörden
var bärgad. Jag och en skolkamrat lekte mycket tillsammans hemma i vår träd-
gård. Vi tillverkade själva armborst och sköt till måls på olika föremål.
Min bror och jag var med i godtemplarorden redan som barn men också som
vuxna. Där var sammankomster av olika slag, bl.a. med sång och musik.
Slagsmål mellan olika gator, kvarter eller stadsdelar vet jag ingenting om,
inte heller mellan olika skolor. Jag var dock själv med om ett ordentligt
snöbollskrig med elever på Katedralskolan. Jag var elev i målarskolan.
Vi i målarskolan klarade oss inte utan fick retirera in i skolsalen. Pojkar-
na från Katedralskolan följde efter. Innan rektorn kom och avstyrde det
hela krossades en del lampor och armaturer. Sämjan mellan oss och Katedral-
skolan var annars god. Läroverkselever kallades allmänt för grisar den tiden.

ACC. N:R M. 16480:17.

17
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Jag döptes hemma. Det var fråga om nöddop, har det sagts. I övrigt vet jag ingenting om detta. Jag blev konfirmerad i Domkyrkan. Efter konfirmationen hade man långbyxor, väst och rock. Själva livsföringen blev det ingen ändring på. Jag var elev vid Tekniska aftonskolan i Lund, där jag fick lära linjarritning, frihandsteckning och målning. Lektionerna var mellan kl. 19 och 21 på vardagar samt mellan kl. 8 och 10 på söndagar. I början på juni varje år var det avslutning med premie- och betygsutdelning. Ordförande i skolstyrelsen var då professor Fürst. Han höll avslutningstalet och delade ut betygen. Avslutningen hölls på 2:a våningen i Karl XII:s huset. I samband med dessa årliga avslutningar var elevarbeten utställda och många besökare kom som regel dit, inte bara släktingar till eleverna. Detta intresse från allmänheten berodde kanske på att där fanns elever, som sedermera blev berömda konstnärer, bl.a. Alfred Hedlund, Theodor Jönsson och Gotthard Sandberg. Lärare i målning var den danske konstnären Fredrik Kreebs, avhållen som både lärare och människa. Jag och min hustru vigdes i Umeå kyrka. Närvarande var min hustrus släktingar. Jag var ensam skåning. Efter vigseln var vi samlade i svärföräldrahemmet på mat och kaffe. Min fru fick ytterligare en guldring av mig vid vigseln. Hon hade fått en vid förlovningen. Vårt eget silverbröllop firades i hemmet i närvaro av våra barn. Min mor var också med. En familj bland våra bekanta hade en stor fest på deras silverbröllopsdag. Den döde lades i gatrummet, vita gardiner drogs för fönstren och möblerna kläddes med lakan. Detta i min barndom, alltså omkring sekelskiftet. Släkt och vänner tog farväl innan locket skruvades på kistan. De närmast anhöriga lade en mindre blomsterbukett på bröstet på

ACC. N:R M. 16480:18.

17
18
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

den döde. Vid min morfars begravning var det granris utanför hela huset och ut mitt i gatan. Det var hästar för både likvagn och droskor. De manliga deltagarna i begravningen gick efter likvagnen medan kvinnorna åkte i droska. Före avfärden från sorgehuset blev gästerna bjudna på kaffe. För att alla gästerna skulle få plats lånades också grannens lägenhet. Alla kuskarna serverades ett glas konjak. De ifyllda glasen bars ut på en bricka och ~~intogs~~ ~~av~~ ~~dem~~ sittande på kuskbocken. Kransar och blommor blev lagda på kistan. En del hängdes på likvagnen. Födelsedagar firades alltid i vår familj. Samma sak bland andra familjer i huset samt i vår bekantskapskrets. När någon nollade var det extra högtidligt då som nu. Då kom släkt och vänner för att uppvakta med blommor, kakor, tårtor eller annat. Namnsdagar firades inte. Jag känner inte till något sådant fall. Nyår firades vanligen hemma men ibland hos någon bekant familj. Stjärngossar förekom inte i hemmet men vi var på Kulturen och såg stjärngossar där. En gång såg jag när katten slogs ur tunnan. Någon katt såg jag inte till men det var vackra hästar och skickliga ryttare. Det var ute i Fågelsång jag såg leken. Vid påsktiden brukade vi klippa pappersremсор, som vi sedan försökte fästa på dem som passerade förbi på gatan. Blev man upptäkt gällde det att komma undan kvickt. Långfredagen minns jag att man skulle hålla sig så stilla som möjligt. De äldre var gärna klädda i svart. En påsk var vi ute på landet. Då blev det kappätning av ägg mellan oss barn. Hur många ägg jag åt minns jag inte men det blev inte flera ägg sedan på åtskilliga år. Jag tålde inte se ägg. Vid pingst åkte vi ofta antingen till Bökeberg eller till Fågelsång. En gång hade vi majstång hemma på vår gård. Det var familjerna i huset som

ACC. N:R M. 16480:19.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

hjälpes åt att resa majstången samt plocka blommor och grönt till den. En del blommor kunde plockas i vår trädgård. Det blev ringlekar, dans och kaffedrickning hela natten och på morgonen var alla nöjda och glada. I vår stadsdel fanns det tre gårdar, där det i många år restes majstång och där det varje kväll var dans en hel vecka. Vi barn var där tidigt på kvällen och roade oss med ringlekar. Vi försökte väl oss på riktig dans också. Senare på kvällen kom de äldre och då blev det mera fart i det hela. Det var alltid klämmig musik. Dragspel och munspel var de vanligaste instrumenten. Jag minns dom här midsommarfesterna som glada och gemytliga tillställningar. Mårtensafton har vi alltid firat, antingen med gås eller anka. Vi har haft hönsstek någon gång och det har också gått bra. Vi fortsätter ännu med mårtensfirandet. Några gamla vänner samlas här då och de säger att de inte vill undvara den gamla traditionen. Till advent hade vi ljus. Vi tände ett ljus för varje adventsöndag och gör så än. Lucia firades inte, när vi var barn, men när våra barn växte upp under 20-talet hade vi Lucia hemma. Sedan barnen blivit stora brukar vi gå och se på luciatåget ute i stan. Ibland reser vi till Malmö för att se Lucia. Julbaket fick alla i familjen hjälpa till med. Julskyltningen har alltid varit intressant att se på. Som barn fick vi julklappar, mest nyttiga saker men en och annan leksak kunde komma med. Vi hade julgran också. I den hängde vi glitter, äpplen, papperskarameller samt hemma-gjorda papperskorgar med nötter i. Vi hade levande ljus i den. De flesta jularna under min barndom firade vi dock på landet. Där fanns massor med hemmalagad mat, huvudsakligen härstammande från julgrisen. Jag minns att husbonden på stället brukade läsa ur bibeln

ACC. N:R M. 16480:20.

20
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

före maten. Alla fick sitta vid samma bord, värdfolk, gäster och tjänstefolk. Det högtidligaste jag minns från våra julbesök på landet var en gång, då vi fick åka till julottan i släde. Det var vackertinterväder, ivriga hästar och bjällerklang. Efter julottan blev vi bjudna på kaffe i en gård, som inte låg så långt från kyrkan. Sedan min bror och jag fått egen familj brukade vi juldagen vara hos min bror. Han bodde i Staffanstorp. Vi reste tåg dit tidigt på morgonen och kom inte hem förrän sent på kvällen. Min bror med familj var sedan hos oss nyårsdagen. Samtidigt brukade då komma till oss en familj från Arlöv. Vi blev bekant med den familjen på så sätt, att de hade en flicka som bodde hos min mor under tiden hon gick på småskoleseminariet. Valborgsmässoafton brukade jag innan jag blev gift alltid vara ute för att se när studenterna bytte mössor. De brukade också klä Tegnér i vit mössa. De tågade från Akademiska föreningen i samlad trupp över Lundagård förbi Domkyrkan och ut Klostergatan och sedan tillbaka igen till Föreningen. Det var inte alla som var stadiga på benen. Sängen var heller inte av samma klass, som den blev dagen efter på Lundagård. Vi har flera gånger haft besök av norrlänningar den första maj. De tyckte alltid att det var så vackert med sängen och uppvaktningen vid universitetet. Den första maj var en stor dag också för oss av arbetarklassen. Under mina första arbetsår var vi inte lediga förrän kl. 12 på dagen. Kl. 13.30 var det samling på Mårtenstorget. Med fanor och musik gick sedan tåget till Folkets park, där demonstrationstalet hölls. Även en del i detta tåg kunde vara ostadiga på benen men det ändrades under senare år. Ingen som var onykter fick då gå med i tåget. På kvällen kastades konfetti överallt.

ACC. N:R M. 16480:21.

Vi anlidade en läkare som hette Moberg. Han vårdade min far under hans långa och svåra sjukdom. Han verkade hård på ytan men var det inte i verkligheten. Han kom ofta hit och satt och pratade med far utan att vara kallad. Han tog aldrig betalt för oss barn, när vi var sjuka. Själv var jag mycket rädd för doktorn. En gång hade jag fått drag i örat. Mor hade baddat det med borsyrelösning samt lindat om det. En dag kom jag gående på detta sätt i Grynmalaregatan, där jag mötte doktor Moberg. Han åkte i en hästdroska. Jag försökte gömma mig men han såg mig och befälade kusken att stanna, kallade fram mig och lyfte upp mig i vagnen. Han undersökte mitt öra på platsen. Han sade jag kunde hälsa hem till mor och säga, att hon hade gett örat rätt behandling. Sedan lyfte han ner mig på gatan igen och åkte vidare. Min mormor besökte en gång en klok gubbe i Staffanstorp. Han hette visst Cederholm och flyttade sedermera till Svedala. Mormor hade fått eksem på båda benen från fotleden upp till knäleden. Hon fick något att badda på benen och blev bra igen ganska fort. Vad det var för något hon baddade benen med vet jag inte, men det köptes på apotek. Sjuksängen var alltid densamma som sovplatsen. Vården sköttes av de anhöriga. Under min mormors sista sjukdom vårdades hon av min fru. Jag kan inte minnas att vi hade någon febertermometer, när jag var barn. 1905 var det nervfeberepidemi. Min bror och jag insjuknade i den. Jag minns hur de kom och hämtade sjuka här i gatorna för att föra dem till Epidemisjukhuset, som snart blev överfyllt. En skola inreddes också till sjukhus. De sjuka hämtades i en sorts cykelvagn, överspänd med svart tyg. Framtill fanns en springa för den sjukes huvud. Den sjuke kunde se och få luft genom springan.

2/
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

ACC. N:R M. 16480:22.

22
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Min bror tillfrisknade ganska snart men jag fick ligga rätt så länge i hög feber. Doktorn kom varje dag och tog temperaturen. Han ville att jag skulle till sjukhus men mor och mormor undrade om behandlingen var annorlunda på sjukhuset än hemma. De tyckte att skall han dö så kan han lika gärna dö hemma. Jag blev glad över att slippa åka i den svarta vagnen. Min bror och jag föddes hemma med hjälp av barnmorska. Veckobad ordnades i brygghuset eller i köket. Badkaret var en träbalja. Någon gång om året gick vi till gamla fattighuset för att bada. Där fanns träbadkar, målade både ut- och invändigt. När jag kommit i målarlära, brukade jag och ett par kamrater gå till badhuset på söndagsförmiddagen för att bada bastu. Badrum i bostaden fick vi 1940. Råttor fanns det överallt i min barndom. Detta berodde nog på att sopor och annat avfall förvarades i öppna träkärl på varje gård eller uthus. Råttfångsten skedde med fällor, vanligen en bur av järntråd och med träbotten. De infångade råttorna dränktes. Ibland jagades råttor med iller. Det var mera effektivt. Råttorna försvann sedan man övergått till sopkärl av plåt med täta lock. Som barn hade vi en inte så obetydlig extrainkomst. Man fick nämligen 10 öre för varje råttsvans man gick till Köttbesiktningen med. Köttbesiktningen var då på Stortorget. Hemma städades alltid något varje dag. Eftersom mor hade hemarbete, samlades en del avklipp och annat på golvet. En gång i veckan städades något grundligare. Då skurades golvet. Städredskapen var skurborste, kvast och sopskyffel. Jag minns inga andra tvättmedel än såpa och soda. Stortvätt var alltid i brygghuset. Innan vi fick vatten och avlopp där, fick vatten bäras både ut och in. Sköljning och bankning av tvätten skedde då på gården.

ACC. N:R M. 16480:23.

23

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Sommartid hände det ofta att man stod ute på gården även för att fila tvätten. Torkning av tvätten skedde ute på gården, om det var vackert väder, annars uppe på vinden. Tvätten fick man manglad hos någon som hade mangel till uthyrning. Det fanns flera stycken på nära håll som hade mangel till uthyrning i den här stadsdelen. Jag vet ingen i vår fastighet som har haft understöd, varken kommunalt eller enskilt. Här i vår familj ansågs det att barnen skulle ta hand om de gamla, när de inte längre kunde klara sig själva. Mor tog hand om mormor och min mor var hos oss till sin död. Det var fattighuset som fick ta hand om de gamla, när de inte längre kunde klara sig själva och de inte hade någon som kunde ta hand om dem, ingen anhörig som kunde hjälpa dem. Det var säkert inte så roligt att komma till fattighuset på den tiden. Man kunde få se gamla gubbar, som knappt kunde gå men som ändå måste ut och sopa torget varje dag sedan torghandeln slutat. Mälarna köpte kalk på fattighuset. Det var några gamla gubbar som stod i källaren och krossade den osläkta kalken med träklubbor. Kalken frätte på deras händer så att de var alldeles röda. Alla åldringar fick hålla på med sitt gamla arbete, så länge de orkade. Sedan försökte de få något annat mindre krävande, oftast för att få en bit mat. Gamla gummor gick omkring och tvättade. De fick då maten på stället samt en mindre kontant ersättning. De började i regel mycket tidigt på morgonen. Många gamla gubbar gick omkring för att såga och hugga ved i fastigheterna. Hyresgästerna fick ju själva svara för sin värme på den tiden. Arbetet med vedsågning var säsongbetonat. Det skedde mest under sensommaren. Veden blev sågad, huggen samt nedburen och uppstaplad i källaren. Betalningen för sådant arbete var mycket blygsam, ibland endast maten.

ACC. N:R M. 16480:24.

Hjälp från arbetsgivaren var helt frivillig och godtycklig men förekom. Som springpojke hos en hattfabrikör fick jag ibland gå till en gammal gumma, som tidigare haft plats hos min arbetsgivare, med mat och godsaker. Ett annat storslaget understöd från arbetsgivaren känner jag till. Det var kanske i detta fallet inte understöd i egentlig mening, snarare gratifikation eller premier. Min mor och en annan ensamstående kvinna här i samma hus arbetade för Nordströms Handskfabrik i många år. När de slutade sin anställning fick de 500:- var insatta på sparbanksbok. Till midsommar och jul fick de 20:-. Denna summa ökades sedan efterhand och kom upp i 85:-. Dessa pengar fick de så länge de levde. Detta var på 30-talet, förstås. Alla som arbetat där i vissa år fick dessa förmåner utan behovsprövning. --- Jag känner inte till något fall då flera familjer slog sig samman för inköp av bruksföremål eller annat. Jag vet inte heller något om inköp i större partier för delning eller om gemensam prenumeration på tidningar eller tidskrifter. Kooperativa inköps- och affärsrörelser fanns i minnbarndom. Den första jag känner till var Lunds Arbetares Bageriförening. Senare kom kooperativa föreningen Fenix. De flesta i vår stadsdel hade nog en god inställning till dessa föreningar. Man fick ju utdelning på inköpta varor. Varorna blev också mera prisreglerade. Utbyte av arbetshjälp förekom men om det var organiserat, vet jag knappast. Det var mera tjänster och gentjänster. När en hemmafru behövde uträtta något ärende i stan, kunde hon inte alltid ta barnen med sig. Någon grannfru passade då barnet eller barnen. Arbetade modern utanför hemmet, lämnades barnen vanligen till barnkrubban. Till min fastighet har jag fått hjälp många gånger av olika hantverkare, snickare, murare, rörmokare. Jag

24
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

ACC. N:R M. 16480:25

25
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

har sedan i min tur målat till dem gratis. I vår familj har inställningen till fackföreningsrörelsen alltid varit god. Min far var mycket aktiv i föreningslivet den korta tid han fick leva. Han var endast 35 år då han dog. Han var 1888 - 1890 ordförande i målarnas fackförening här i Lund, ett tag var han kassör. Målarnas fackförening bildades 1886. Föreningen fick vid sin start 34 medlemmar. Inträdesavgiften var 25 öre. Denna avgift skulle gälla som lösen av medlemsbok. Föreningens bildande sågs ej med blida ögon av mästarna. Många målare vågade inte söka inträde i föreningen av fruktan för att förlora sitt arbete eller på annat sätt trakasseras. En del saknade helt förståelse för föreningen och dess verksamhet. Det gick mer eller mindre knaggligt för fackföreningen. 1892 upplöstes föreningen för några år. På sommaren 1895 återupptog föreningen arbetet igen. Inträdesavgiften bestämdes nu till 50 öre och kontingenten till 50 öre. 1898 fick föreningen egen fana. Den kostade 75:-. I tre år hade man samlat medel till den. Medlemmarna fick bidra med var sin krona. Murare och snickare hade bildat fackföreningar före målarna, alltså före 1886. I vår stadsdel var nästan alla fackligt intresserade. Här har bott flera som gjort en stor insats för den fackliga och politiska arbetarrörelsen. Bland våra vänner var dock inställningen till fackföreningsrörelsen delade. Lantborna hade en helt annan inställning än vi men vänskapen höll ändå och håller än. Min far var också ordförande i en sjuk- och begravningskassa. Den hette Hundramannaföreningen nr. 2. Den hade bildats 1875. För att vinna inträde i föreningen fordrades att vara skattskriften i Lund, att vara känd för redbart och ordentligt leverne, vara fullt frisk och arbetsför samt ha fyllt 18 år men ej vara över 45 år.

ACC. N:R M. 16480:26.

26
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Anmälan om inträde i föreningen skulle göras till styrelsen, som inhämtade upplysningar om sökanden och ibland krävde läkarutlåtande. Den som blev antagen som medlem skulle personligen vara närvarande vid uppbördsmötet samt omedelbart erlægga 2:50. En krona därav påfördes det särskilda konto, som upprättades för varje medlems egen person. Återstoden 1:50 tillföll allmänna kassan. Varje medlem skulle sedan betala en månadsavgift av 50 öre så länge tills de innestående medlen på hans konto uppgick till 15 kronor. För varje försummad inbetalning skulle medlem böta 10 öre till allmänna kassan. Varje medlem skulle som sjukhjälp betala 10 öre i veckan till sjuk medlem samt en krona i begravningshjälp till avliden medlems sterbhus eller 50 öre till medlem, vars hustru avlidit. Skulle föreningens medlemsantal inte uppgå till 100 man vid tillfället, skulle återstoden tas ur allmänna kassan. Om medlem nekade inbetala föreskriven sjuk- eller begravningshjälp, uttogs beloppet av hans i föreningen innestående medel. Allmänt möte hölls första onsdagen i varje månad för uppbörd av stadgade avgifter. Vid sammanträdet i december skulle alla medlemsböckerna inlämnas för revision. Ordföranden ägde rätt att efter varning samt mötets medgivande låta avlägsna den som förhöll sig oskickligt. Som styrelsemedlemmar kunde endast väljas svenska undersåtar. Ordföranden skulle föra huvudboken och varje medlems kontrabok med föreningen samt vid varjes års slut lämna en skriftlig redogörelse över föreningens inkomster och utgifter under det gångna året. Sjuk- och begravningshjälp utanordnades av ordföranden men utbetalades av föreningens kassör, som hade att föra ordentlig kassabok med fullständiga verifikationer. Endast en mindre del av kassan fick förvaras hemma för löpande utgifter. Övriga medel skulle

ACC. N:R M. 16480:27.

27

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

insättas på någon av stadens banker. Innestående medel på sparbanken kunde endast lyftas av kassören. Härför erfordrades en av ordföranden samt en styrelsekontrollant undertecknad rekvisition. Vid sjukdom, som vållade oförmögenhet till arbete, ägde varje medlem som fullgjort sina skyldigheter rätt till sjukhjälp med 10 kronor i veckan, dock högst 24 veckor under räkningsårs. Sjukhjälp utgick inte för sjukdom som varade kortare tid än 7 dagar från och med sjukanmälningsdagen. Sjukanmälan skulle göras till ordföranden. Anmälan skulle ske före kl. 14.00, om dagen skulle räknas som anmälningsdag. När medlem, som erhållit stadgad sjukhjälp, tillfrisknat, skulle han genast till ordföranden lämna fastställt läkarintyg, såvida han vid förnyad sjukdom ville vara berättigad till sjukhjälp på nytt. Föreningen ägde rätt att utsluta medlem, som inom ett år efter inträdet blev behäftad med kronisk sjukdom. Hade över ett år förflutit utbetalades sjukhjälp i vanlig ordning, alltså 10 kronor i veckan under 24 veckor första sjukdomsåret. Därefter utbetalades endast halv sjukhjälp, alltså 5 kronor i veckan under 24 veckor per år. Om medlem genom fylleri, slagsmål, lösaktighet eller annat eget förvållande ådrog sig sjukdom, erhöll han ingen sjukhjälp. Under den tid medlem uppbar sjukhjälp skulle han minst en gång i veckan sammanträffa med läkare. Av föreningen utsedd sjukbesökare var skyldig att minst två gånger i veckan besöka den sjuke och göra sig noga underrättad om hans tillstånd samt snarast möjligt lämna meddelande härom till ordföranden. Insjuknade någon på annan ort och måste vårdas där, skulle sjukanmälan sändas i brev till ordföranden. Av pastorsämbete bestyrkt läkarintyg skulle bifogas anmälan. Då medlem avled, var hans närmaste stärbhusdelägare berättigade utfå den avlidnes inne-

ACC. N:R M. 16480: 28.FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

stående medel i föreningen samt dessutom 100 kronor, varav en krona skulle tillskjutas av den avlidnes egna i föreningen innestående medel. Om avliden medlem saknade arvtagare, skulle styrelsen ombesörja begravningen på billigast möjliga sätt, varefter överskottet av begravningshjälpen skulle tillfå alla allmänna kassan. Samma sak med hans i föreningen innestående medel. Skulle dödsfall inträffa genom teget tv förvållande, utbetalades ingen begravningshjälp. Arvtagare inom Lund eller dess närhet måste begära begravningshjälp inom tre månader efter dödsfallet för att kunna erhålla den. Avled medlem, som saknade laglig arvinge i Lund eller dess verksamhetsområde, skulle föreningen delgiva hans fränfalle 3 gånger med 14 dagars mellanrum i två av stadens tidningar samt "Post och Inrikes Tidningar", första gången senast en månad efter dödsfallet. Anmälde sig ingen arvinge inom ett år efter dödsdagen, skulle den avlidnes i föreningen innestående medel tillfalla allmänna kassan. Medlem, som vid tre på varandra följande uppbördsmöten inte erlade stadgade avgifter, hade förverkat sin rätt att kvarstå som medlem. De medel, som sådan medlem hade innestående, tillföll allmänna kassan. Om medlem blev straffad för brott eller förde ett för de övriga medlemmarna förargeseväckande leverne, kunde han uteslutas ur föreningen. Han ägde då rätt att utfå sina innestående medel. Varje annan medlem ägde också rätt att begära utträde ur föreningen samt 8 dagar efter anmälan utfå sina innestående medel. Anmälan om utträde skulle ske vid ett uppbördsmöte. Hade någon blivit medlem på falska uppgifter till föreningen eller till läkare skulle han uteslutas ur föreningen utan att återfå sina innestående medel. Tvister mellan medlemmarna eller mellan medlemmar å ena sidan och föreningen å andra sidan och som inte gick

ACC. N:R M. 16480:29.

kunde lösas inom föreningen fick inte dragas inför domstol. Sådana tvister skulle biläggas av en förlikningsnämnd, bestående av 5 personer. De tvistande hade att inom 8 dagar efter anmodan utse vardera 2 förlikningsmän, vilka skulle vara föreningsmedlemmar. Dessa fyra förlikningsmän skulle sammanträda för att utse den femte. Förlikningsnämnden skulle inhämta nödiga upplysningar av de tvistande och avgiva utlåtande till styrelsen inom 14 dagar. Detta utlåtande gällde som laga dom. Den förlorande parten hade att betala alla kostnader i förlikningen. Hade vederbörande inte tillräckligt med innestående medel i föreningen, måste han ställa borgen för summan. --- Mina morföräldrar hade Folkets Tidning. När den upphörde blev det Skånska Dagbladet. I mitt hem har vi haft tidningen Arbetet. Jag själv har deltagit i förstamajdemonstrationer. Inställningen till dessa var nog liksom till fackföreningsrörelsen olika, beroende på under vilka förhållanden man arbetade. Egna företagare och arbetsgivare hade en mycket negativ inställning som regel. Jag har hört talas om att det ibland kunde vara svårt för en ungsocialist att få arbete just för hans politiska inställnings skull. Däremot har jag inte hört talas om att det skulle varit några svårigheter för dem som tillhört Arbetarpartiet. I min familj var det Branting, Thorsson samt Per Albin Hansson som var mest omtyckta, varför kan jag inte förklara. Det bara blev så. Branting beundrade man nog mycket därför att han kom från en välbärgad familj och inte fick sin övertygelse av ekonomiska skäl. Thorsson och Hansson var stora begåvningar, som utan någon egentlig utbildning kunde arbeta sig upp och omdana samhället som de gjorde. Inställningen till kungadömet har varit förr som nu, att det nog var bäst och lugnast så länge det fanns kvar. Detta som jag bedömt det.

29
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

ACC. N:R M. 16480:30.

30
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Eftersom jag varit fackligt intresserad och då speciellt av målarnas fackförening känner jag till en del om denna förenings historia. Detta väl främst för att min far var med om att bilda den och ett par år var ordförande och ett par år kassör i den som tidigare omtalats. Mest intressant är väl då löner och arbetsförhållanden under årens lopp, kanske främst då de första årtiondena i föreningens historia. Målarnas fackförening här i Lund bildades alltså 1886. Redan på ett av de första mötena började man diskutera vilka medel som borde användas för att målarna skulle få bättre ekonomiska förhållanden. Man krävde då att ett obegränsat lärlingar ej skulle utbildas. Deras antal borde regleras i förhållande till antalet gesäller. Samma fråga återkom sedan många gånger och kunde inte lösas förrän in på 1930-talet. Största intresset knöt sig till timlönen. Man ville begära att timlönen skulle höjas till 25 öre från förutvarande 24 öre. Samtidigt ville man ha arbetstiden nedsatt till 11 timmar per dag. Förut hade den varit obegränsad. Vanligen var den väl 12 till 14 timmar per dag. Även kravet på ackordslön upptogs redan då, en begäran som vållade livlig debatt. Det fanns många motståndare bland målarna och kravet avslogs med den motiveringen att det var principiellt felaktigt att arbeta på ackord. Det skulle motverka strävandena efter en bättre ekonomisk ställning. Det skulle dröja nära 50 år innan man ändrade uppfattning i den frågan. Egentligen var ju ackorden ett mästarkrav, som senare återkom gång på gång. Arbetstidens längd vållade också diskussion. En del medlemmar ville sänka arbetstiden till 11 timmar men de flesta ville ha den som förut. De ansåg att arbetstidens längd var arbetarnas ensak och att man borde få göra som de

ACC. N:R M. 16480:3/.

31
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

själva ville. Ju längre arbetstiden var, ju mera tjänade man och denna synpunkt avgjorde frågan. Om ökningen av timlönen till 25 öre var man helt enig att den var skälig. Många medlemmar trodde dock inte att det var lönt begära mer än 24 öre. Den borde dock vara lika för alla. Därav kan man förstå att timlönen tidigare varit godtycklig. I samtliga krav fick de betänksamma övertaget. De önsknings målarna slutligen enades om att framlägga lämnade arbetsgivarna helt oberörda. Allmänt var det nog så bland målarna att de inte vågade stå bakom sina krav. Frukten för att falla i onåd hos mästaren var stark och inrotad. Skratiden låg inte så långt tillbaka i tiden då. Så gick de första fackföreningsåren i den gamla underdanighetens tecken. I början av 1889 upptogs frågan igen om en sänkning av arbetstiden till 11 timmar. Något resultat blev det inte då heller. År 1890 synes dock en förkortad arbetstid ha varit gällande, ty 1891 begärde man att få arbetstiden nedsatt till 10 timmar. Detta gick också mästarna med på. Samtidigt höjdes timlönen till 30 öre. Alla arbetsgivare följde dock inte denna överenskommelse och särskilt inte den största måleriverkstaden i Lund. Dess ägare lyckades hålla sina många anställda oorganiserade många år framåt. Detta väckte splittring och missmod inom målarnas fackförening. Den måste läggas ner på hösten 1892. På sommaren 1895 återupptog den verksamheten på nytt. Under tiden avdelningen var nedlagd sökte målarna vid Allhelgonakyrkans nybyggnad pressa upp timlönen. Då den ledande arbetsgivaren inte ville ge med sig utbröt en mindre strejk, den första i Lund således för målarnas del. Det var dock ingen strejk i egentlig mening eftersom ingen organisation stod bakom. Ungefär en tredjedel av måleriarbetarna vid kyrkbygget deltog i

ACC. N:R M. 16480:32.FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

arbetsnedläggelsen. Resultatet blev att de som gått ifrån arbetet fick avhämta sina tillhörigheter på poliskontoret. Så slutade den strejken. Då avdelningen 1895 återupptog verksamheten lyckades den få mästarna att godkänna ett ganska omfattande avtal. Timlönen höjdes till 35 öre. Arbetstiden skulle som tidigare vara 10 timmar men förläggas mellan kl. 6 förmiddagen och kl. 7 eftermiddagen. På vintern skulle arbetet regleras med hänsyn till dagsljus och arbetstillgång. Övertidsarbete skulle betalas med 25 % till kl. 10 på kvällen. Natt- och söndagsarbete skulle betalas med 50 %. För arbete på landet skulle utgå tillägg med 12 % jämte fri resa. Under vintermånaderna skulle företrädesvis användas i Lund skatteskrivna arbetare. Vid intagning av arbetskraft skulle gesäll avkrävas bevis på att han var gesäll. Avlöningen skulle utbetalas på fredagen. Mästarna godkände kraven men krävde att det skulle vara förbjudet för gesäll att åtaga sig eget arbete. År 1899 höjdes timlönen till 38 öre, år 1900 till 40 öre. Timlönen steg sedan ett par ören då och då för att 1905 ha nått upp till 48 öre. Under denna tid ordnades också frågor rörande bl.a. olycksfallförsäkring och övertid. År 1906 höjdes timlönen till 55 öre. Samtidigt föll mästarnas krav på ackord ännu en gång. År 1908 började arbetsgivarna sammansluta sig till en landsomfattande förening. Det blev frågan om riksavtal. Innan slutförhandlingarna om ett riksavtal hann bli färdiga utbröt storstrejken 1909. Det blev det kritiska året för fackföreningsrörelsen. Målarna i Lund beslöt på ett möte den 28 juli 1909 att delta i strejken. Många strejkbrytare fanns bland målarna i Lund. De fick böta 5 kronor för varje arbetad vecka. Särskilt lärlingarna vållade problem. De kunde inte åläggas att delta i strejken.

ACC. N:R M. 16480:33.

33
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Deras deltagande var helt frivilligt. De flesta tröttnade och återgick till arbetet. Striden fördes under svåra förhållanden. Något ordnat understöd kunde inte erhållas. Från förbundet kom exempelvis en gång 160 kronor. Det blev 1:50 per man. Från kommunen erhöles en del matvaror, bl.a. kaffe. Blott de mest behövande kunde få något. Den 9 september 1909 återupptogs arbetet. För avdelningens vidkommande medförde konflikten att en del medlemmar förlorade intresset och ströks för skuld. Det dröjde länge innan avdelningen återvann sin gamla styrka. Före konflikten var medlemsantalet 123. Medlemsantalet sjönk under flera år och 1912 nåddes botten med endast 23 klara medlemmar. När världskriget utbröt 1914 började svårigheterna på nytt. Det blev en lång kamp med dyrtiden. Timlönen var 57 öre 1915. De nödvändiga löneförhöjningarna under krigsåren fick formen av dyrtidstillägg som inte kunde följa i takt med ökningen av levnadskostnaderna. Under åren fram till 1918 hade timlönen stigit till 65 öre. Efter krigsslutet höjdes den till 85 öre. Dyrtidstillägget var 50 öre, alltså var timlönen då sammanlagt 1:35. År 1920 var ett betydelsefullt år. Då genomfördes åtta timmars arbetsdag. Dyrtiden höll dock i sig. Grundlönen höjdes till 1:25 per timma. Dyrtidstillägget om 50 öre behölls oförändrat. Löneförhöjningen blev dock endast en kompensation för den förkortade arbetstiden. Den allmänna prisnivån började emellertid nu långsamt att sjunka. Genast krävde arbetsgivarna en reducering av timlönerna och målarna måste gå med på detta. År 1922 sänktes timlönen med 75 öre, alltså till 1:25. Redan 1923 reducerades timlönen med ytterligare 5 öre. Timlönen i Malmö var emellertid detta år 1:59. Målarna i Lund krävde samma timlön och efter segslitna förhandlingar lyckades man få 1:50 år 1924.

ACC. N:R M. 16480:34

34
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Detta avtal gällde sedan ända till 1929. Många avtalsstrider under årens lopp gällde de s.k. "skuttarna". Det var gesäller som antingen efter arbets- tidens slut eller sedan de blivit arbetslösa själva åtog sig arbete till underpris. Många gånger tvingades de därtill för att kunna existera. Det fanns inte mycket att göra åt saken. Både arbetsgivare och arbetare för- borade på förhållandet. Lärlingsfrågan var en annan svår stötesten. Lär- lingar var billig arbetskraft. Om arbetsgivaren själv utförde det mera krävande arbetet kunde han med hjälp av lärlingar klara sig långa perioder utan gesäller. Särskilt på landet drev många mästare rörelse med nästan en- bart lärlingar. Det gällde att ta ut så mycket arbete som möjligt och be- tala så litet som möjligt. Dessa problem har senare kunnat regleras helt genom avtal. Frågan om införande av ackord har många gånger ingått i avtals- förhandlingarna. Redan första året 1886 ville en del medlemmar i fackföreningen införa ackordslön. Några år senare var rollerna ombytta. Då var det mäs- tar- na som krävde ackord. Frågan återkom vid varje uppgörelse i över 40 år men mötte alltid samma motstånd från måleriarbetarnas sida. År 1928 genomfördes ackorden i Malmö. Arbetarna i Lund ville följa exemplet men mötte då mot- stånd från arbetsgivarnas sida. Efter en långvarig konflikt infördes ackords- lön i Lund 1929. Den blev fullständig 1930. År 1932 utbröt en ny konflikt. Meningen var att få bort ackordslönen och återgå till timlönen. Så blev dock ej fallet. Konflikten gällde stora delar av landet. För Lunds del innebar uppgörelsen att timlönen sänktes med 15 öre, den sista sänkningen i avdel- ningens nu 80-åriga historia. De sista 30 åren har det inte rått några delade meningar om ackordens betydelse. De har gett högre inkomster.

ACC. N:R M. 16480:35.

35
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

I vår familj har alla tillhört statskyrkan. Det var nog alltid någon i familjen som gick till kyrkan varje söndag i min barndom. Min mor har berättat att jag som liten ofta gick till kyrkan ensam. Om det dröjde innan jag kom hem, var hon ibland ängslig och trodde jag hade blivit inlåst i kyrkan. Vi talade aldrig om andras religionsinställning. Innan jag själv kunde läsa, brukade mor ofta läsa för mig ur den bibliska historien. Mor och mormor läste särskilt på äldre dagar i bibeln eller psalmboken på kvällarna. Vi läste aftonbön som barn. "Gud som haver barnen kär", fick vi läsa sedan vi gått till sängs. Mor och mormor lärde oss det. För övrigt talade vi aldrig om religiösa spørsmål. Att något skulle vara syndigt och därmed förbjudet minns jag ingenting om. Kyrklig konfirmation betraktades i vår familj och bekantskapskrets som en naturlig livssak. Jag kände ingen under min uppväxt som inte hade eller fick kyrklig konfirmation. ---Mor har berättat att min far tyckte om att läsa böcker på kvällarna efter arbetets slut. Vad det var för slags böcker vet jag inte, inte heller om de var köpta eller lånade. En tidskrift köpte far. Den hette "Ljus". Jag har i min ägo tre inbundna exemplar av den, tryckta 1899. "Sveriges rike", "Naturen och dess krafter" samt "Naturfolkens liv" heter de tre delarna. "Allers Familj-journal" var en tidskrift som nästan alla familjer hade i min barndom. Den var mycket uppskattad, inte minst av barnen. Man hörde nog ibland föräldrar och äldre säga att barnen och även andra hängde över böcker till ingen nytta. Det vore bättre om de i stället utförde ett riktigt arbete. De som hade barn med intresse för studier gjorde nog i flesta fall allt som kunde göras för att barnen skulle kunna utbilda sig. De fick ofta försaka mycket själva.

ACC. N:R M. 16480:36.

36
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Här i vår fastighet och i vårt kvarter har bott flera familjer, vars barn har fått intellektuell utbildning. Många har fått kontors- och handelsutbildning och gått långt på området, särskilt bland judarna. Ett par har blivit folkskollärare. En ensamstående mor som bodde här i huset och som arbetade på fabrik hade en son. Han tog studenten och är numera folkskoleinspektör i en mellansvensk stad. Det tyckte alla var bra gjort. De från arbetarklassen som lyckades få utbildning utöver folkskolan ansågs som duktiga och beundrades. Det var nog mest ekonomin som bestämde valet av intellektuellt yrke. Ju högre desto bättre. Att bli folkskollärare var kanske vanligast bland dem som hade möjlighet därtill. Det var väl billigast, antar jag. Jag fick själv bestämma om mitt yrkesval. Jag hade inte lust att läsa. Mor hade nog förhoppningar om att jag skulle bli lärare. Därvid hade hon starkt stöd av min dåvarande arbetsgivare, som inte alls tyckte om att jag ville bli målare. Du är så dum, så du skulle ha stryk, sa han. Att du vill ta ett yrke med sådan vinterarbetslöshet, som det är där. Jag bodde hemma under lärotiden, som var fyra år. Första året var lönen 5 kronor i veckan, andra året 7 kronor, tredje året 9 kronor och fjärde året 14 kronor. Sedan man blivit gesäll fick man timlön. Den var 50 öre första året, minns jag. Jag fick betala hemma under lärotiden. Hur mycket minns jag inte. Det var dock inte så särskilt mycket. Jag var med i en studiecirkel. Ämnet var konsthistoria och lärare var Oskar Antonsson. Han blev sedermera intendent vid Nationalmuseet i Stockholm. Vi fick i tur och ordning läsa högt ur konstaböcker om olika konstnärer och deras arbeten och var konstverken var placerade. Om eleverna ibland slöade till, kunde läraren själv visa prov på

ACC. N:R M. 16480:37.

sin fina teckningskonst. Någon av eleverna fick rita streck eller krummelurer på svarta tavlan. Sedan fortsatte läraren att göra något av detta. Det blev alltid något med humor eller satir i. Under hela min utbildningstid gick jag samtidigt på Tekniska yrkesskolan alla kvällar utom lördagar mellan kl. 19 och 21. På söndagarna hade vi lektioner mellan kl. 8 och 10 på förmiddagarna. --- Denna stadsdelen hörde jag mest kallas för "Nya stan". "Judeen" eller "Nöden" kom väl i senare tid. Området räknades väl från Södra Esplanaden och upp till tvärgatorna från Prennegatan till Råbygatan. Husen var envåningshus. Ett tvåvåningshus, som blev byggt i Prennegatan, blev kallat "Nödens slott". Det var väl på 20-talet det blev byggt. Namnet "Nya stan" kom väl till för att stadsdelarna i centrum kallades för "Gamla stan". De som bodde här var till stor del inflyttade från landsbygden eller mindre tätorter. Här fanns bönder, alla slags hantverkare samt många judar. Något spänningsförhållande mellan de olika stadsdelarna märkte aldrig jag eller så tänkte jag inte på det. Ja, man kunde förstås märka ett visst förakt eller en viss rädsla hos vissa personer i andra stadsdelar, när de fick veta var man hörde hemma. Mellan svenskar och judar kunde ibland uppstå bråk. Det berodde nog oftast på att svenskarna hade fått litet för mycket under västen och skulle ha någon att bråka med. Judarna ofredade aldrig någon, om de fick vara i fred. Här i huset bodde under hela min barndom ett par judefamiljer och det var alltid god sams. Mormor talade om att det hade bott en jude här som hade häst och vagn. Vid en av judarnas högtider, jag har aldrig kunnat klara ut vilken, brukade juden sälja sin häst och vagn till mormor för 25 öre. Affären var rent symbolisk. När högtiden var över, brukade köpet återgå.

37 28
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

ACC. N:R M. 16480:38.

Samma affär upprepades år efter år. Jag har aldrig lyckats få någon klarhet i meningen med det hela. En annan familj som här i huset i flera år men sedan flyttade till ett annat hus i samma gata var nog de första som fick telefon här på Korsgatan. Så snart telefonen var installerad kom frun hit och erbjöd oss låna den, om vi skulle behöva. När mormor låg sjuk, brukade hon ofta komma hit och fråga hur det stod till. Om någon av vår familj mötte henne på gatan brukade hon alltid fråga: "Hur står det till med min gamla Ballibosti"? Jag frågade hennes son vad det betydde. Jo, det betydde: Hur står det till med min gamla värdinna? Mor berättade att jag som liten pojke ibland kom in så: Mor jag skulle gärna varit jude nu vid deras påsk. De hade så gott påskadricka och bröd med sylt på. Jag fick alltid smaka och tyckte detta var läckerheter. För övrigt tänkte jag inte så mycket på judarnas speciella seder och traditioner. Det som kanske gjorde starkast intryck på mig var deras i mitt tycke makabra hönsslakt. Judarna köpte alltid levande höns. Deras präst skulle slakta dem. De brukade hålla till bakom vårt uthus. Jag såg på många gånger. Prästen tog hönan under vänstra armen så att benen och buksidan var uppåt. Samtidigt höll han huvudet på hönan med vänster hand. Med en kniv skrapade han så först hönans hals ren från fjädrar på ett mindre område. Sedan gjorde han ett snitt i halsen på hönan och kastade den ifrån sig. Hönsen skrek och flaxade omkring länge innan de dog av blodförlust. Jag tyckte det var ett hemskt skådespel. Den här stadsdelen har ju i alla tider och har kanske i viss mån ännu i våra dagar ryckte om sig att vara ett busarnas eldorado. Det kanske kan synas så, men de mer eller mindre skumma individer som samlades hit, bodde som regel inte här, inte mer här än annorstädes i stan.

58 28
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

ACC. N:R M.16480:39.

De syntes kanske mindre här och drog sig därför hit. Vi blev aldrig ofredade. Min mor hade i sin ungdom lärt till klädsömmerska. Hon fick gå till hemmen och utföra arbetena där. Det var som regel i "Gamla stan". Arbetet varade som regel långt ut på kvällarna. Det var inte så roligt att som ensam kvinna gå genom de centrala delarna av stan på den tiden. Alltid var där någon som var otidig mot henne, sa hon, men när hon kom in vår egen stadsdel kände hon sig lugn. Där blev hon sällan ofredad. Blev hon det, då var det av någon som inte hörde hemma här. Oftast ingrep någon av den här stadsdelens s.k. busar till hennes försvar då. Någon diskussion om rika eller fattiga var det aldrig i mitt hem. Det rörde sig mest om hur duktig den eller den varit i sitt arbete. Om det gällde kropps- eller tankearbete spelade ingen roll. Samma förhållande har sedan kommit att råda i vårt eget hem. Våra barn har tackat oss för att de inte lärt sig avundas eller tala illa om dem som fått en högre ekonomisk eller social samhällsställning än de själva. De parkområden jag bäst minns tillhörde Parkbolaget. Ingången var mitt för Nygatan. Där fanns en restaurangbyggnad och om jag inte minns fel var den byggd i korsvike. År 1907 blev vallen till Parkbolaget genombruten. Det var i samband med en utställning. Utställningsområdet blev sedan sammanlagt med Parkbolaget. På så sätt tillkom nuvarande Stadsparkområdet, en fin anläggning av gamle stadsträdgårdsmästaren Ekberg. Den har varit och är en oas för alla lundabor. Så fanns här Tunaparken. Där fanns en slottsliknande byggnad. Dit var det många som gick på sina söndagspromenader. Folkets park var också en vacker park. Den var mycket besökt i min ungdom. Där var öppet även på måndagarna. Mammorna brukade då gå dit med sina barn och matkorg med sig.

39
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

ACC. N:R M. 16480:40.

Jag kommer ihåg en del öknamn på särskilt gator. Klostergatan kallades allmänt för "Bullis". Vårfrugatan benämndes "Tjuvahålgatan" och Grynmalaregatan kallades för "Benbrytaregatan". Den senare hade väl fått sitt namn av att den var stensatt med kullersten och mycket ojämn. Dessutom var den smal. Av byggnader var "Bondpinan" känd av alla. Det är numera Vita huset på Kulturen. Det var just i det huset jag för något över 50 år sedan var med i en studiecirkel i konsthistoria och som jag tidigare berättat om. Namnet "Bondpinan" skulle huset ha fått därigenom att bönder någon gång i tiden där blev tvingade att utföra körslor mitt under deras bråda tid med lantbruket. Vårt hus här på Korsgatan har blivit kallat "Gullhuset". Det skulle väl vara "Guldhuset", kanske. Orsaken är jag inte säker på men tror att namnet kommit därav att mina morföräldrar och sedan mina föräldrar och sluligen min fru och jag alltid har försökt hålla god ordning här och särskilt hålla efter alla former av små skadegörare, som det fanns överallt förr och kanske ännu kan dyka upp på sina håll. --- Jag trivs bra i mitt hus, i min gata och i min stadsdel. Jag har alltid känt trivsel och kan se tillbaka på ett lyckligt och harmoniskt liv. Jag är rotad här sedan generationer. Min fru känner sig också hemma här efter 50 år på samma plats. Vi skulle inte vilja flytta. Vår bostad kan sägas vara fullt modern nu och vi har inga speciella förbättringar att önska. Vi önskar bara att vårt hus skall få ligga kvar och för övrigt alla gamla hus i den här stadsdelen, så långt det nu är möjligt med hänsyn till tidens krav. Jag är ingen vän av ändringar av stadsbilden och särskilt inte av denna. Att vi trivs här och med varandra är kanske den största fördelen eller förmånen. Vi bor lugnt och fridfullt men ändå nära centrum.

46
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Tilläg

Enligt utgift av en som bott i "Gullhuset"
(anställd på bibliotekstjänst) var den låg o frösamt.
Sagesmannens moder brukade emellertid gå
ut o låta bnt påträngande barn som höll
dör på gatan vid leuset.

Vid eget samtal med sagesmannan
efter h att denne i själva verket inte
brukade ringas med barnen i Noden
utan höll ihop med kamrater från
annat håll. Översigt